

DOORSTROOM

Ijstijden werken nog altijd door

Dieper inzicht in Drentsche Aa

Nummer 21
Oktober 2013

Dat het bijzondere karakter van het Drentsche Aa-gebied bepaald is door de bodem, is geen nieuws. Dat de laatste ijstijden een belangrijke rol hebben gespeeld evenmin.

Maar uit nieuw onderzoek blijkt dat de invloed van het ijs letterlijk en figuurlijk veel dieper gaat dan tot nu toe bekend was, en nog steeds doorwerkt in onder meer de grondwaterstromen en daardoor in de plantengroei.

De nieuwe inzichten zijn van belang voor het beheer van het gebied, legt onderzoeker Enno Bregman uit.

In dit nummer

- Dieper inzicht in Drentsche Aa
- Nieuw: Even kieken - Drouwenezand
- Drentsche Aa als inspiratiebron: Geke Hoogstins
- Toen en nu: hunebedden Rolde
- Korte berichten: herstel Zeegserloopje, schaapskooi Balloo klaar, vlinderzomer en meer...

Het verhaal begint met een ontbrekend puzzelstuk. “Er is veel gekeken naar het verband tussen de vegetatie en de grondwaterstromen in het Drentsche Aa-gebied, maar er bleven steeds vragen over. Er was iets dat we niet wisten”, aldus Enno Bregman. Een internationale conferentie bracht hem op het spoor van mogelijke antwoorden. “Er was een verhaal uit Litouwen over bodembeweging na de ijstijd door het wegvallen van de druk van het landijs. En de Vrije Universiteit Berlijn presenteerde een onderzoek naar de invloed van zoutlagen in de bodem op grondwaterstromen. Ik zag veel dingen waarvan ik dacht: o, maar dat hebben wij in Drenthe ook: dezelfde bodemstructuur, zoutkoepels in de ondergrond, kwel van diep grondwater... Dit kon weleens de sleutel zijn.” Fysisch geograaf Bregman besloot zich, naast zijn werk als beleidsmedewerker bij de provincie Drenthe, te wijden aan een promotieonderzoek naar “de invloed van het landijs op de landschapsontwikkeling in Drenthe, en dan niet alleen de vroegere processen maar ook de huidige betekenis.” Toepassing van de nieuwste technieken en computermodellen op de vele beschikbare gegevens leidde tot veel nieuwe kennis en inzichten over het Drentsche Aa-gebied en de Hondsrug.

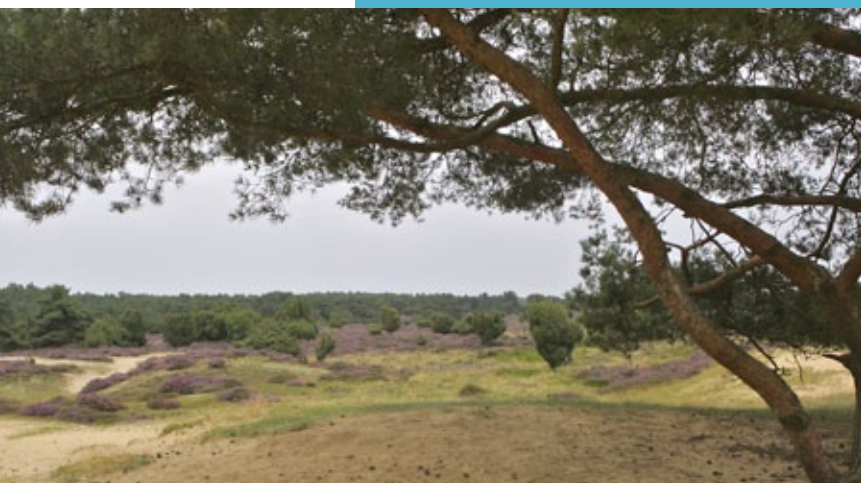
Terugverende bodem

Bregman: “Wanneer een gebied onder een ijsmassa bedekt raakt, komt de hele bodem onder spanning. Onder het ijs wordt de bodem ingedrukt, voor het ijsfront aan gaat de bodem omhoog, als een soort boeggolf. Die boeggolf kwam in de laatste ijstijd precies tot Noord-Nederland, ook al bereikte het ijs ons toen niet. Het mechanisme werkt ook omgekeerd: als het ijs smelt, zakt de ‘voorbult’ weer in en veert de bodem die onder het ijs lag weer terug. Dat gebeurde ook in Drenthe na de laatste ijstijd en is in feite nog steeds gaande. Dit proces verliep niet gelijkmatig maar met plaatselijke verschillen. Waar zoutlagen in de ondergrond voorkomen ging het terugveren sneller en krachtiger. Daardoor is het gebied rond Hooghalen en Schoonloo, de hoofdwaterscheiding in Drenthe, zeker twee meter omhooggekomen. De bovenlopen van de Drentsche Aa zijn daardoor sterk verdroogd. Die verdroging is dus een natuurlijk proces.

Tegelijk komt in deze bovenlopen plaatselijk grondwater uit diepe lagen aan de oppervlakte en groeien er bijzondere planten die kenmerkend zijn voor zulke diepe kwel. Ook daarvoor blijkt het zout, dat hier tot relatief dicht onder het aardoppervlak reikt, verantwoordelijk. Zout geleidt warmte, en behoorlijk ook. Het diepe grondwater wordt verwarmd en stijgt, wordt verder verwarmd en stijgt verder. Opwarming door zout blijkt hier het ‘motortje’ van de grondwaterstromen en de kwel.”

Stof tot nadenken voor natuurbeheerders. Men ging er tot nu toe vanuit dat de kwel afkomstig was uit nabije bos- en heidegebieden en dat de verdroging was veroorzaakt door menselijk ingrijpen. Dus koos men voor vernatting door het vasthouden van regenwater. Nu de kwel hier een andere bron blijkt te hebben en de verdroging ook een belangrijke natuurlijke oorzaak, komt dit beheer in een ander licht

Drouwenerzand

Het Drouwenerzand - in beheer bij Stichting Het Drentse Landschap - is een prachtig natuurgebied, met jubelende boomleeuweriken, kronkelige dennen, mysterieuze jeneverbessen en 25 soorten korstmossen.

Het is ook een open geschiedenisboek. Je kunt er de geschiedenis in lezen van de laatste eeuwen: hoe de mens een zandwoestijn creëerde, het zand vervolgens met pijn en moeite beteugelde en nu met minstens zoveel moeite het laatste stukje woestijn weer wat probeert te vergroten. De geschiedenis van de laatste ijstijd, tienduizenden jaren geleden, toen ijzige stormen

te staan. “Misschien moet je in dit soort situaties voortaan juist kiezen voor ontmenging van kwelwater en regenwater”, oppert Bregman.

Subtiële processen

Het is niet de enige les uit het onderzoek. “Een andere conclusie is: willen we het natuurlijke systeem van de Drentsche Aa verder herstellen, dan moeten we ons meer richten op de bovenlopen. Voor de langere termijn zijn maatregelen daar waarschijnlijk veel effectiever dan op de flanken van de beekdalen, waar nu de meeste aandacht naar uitgaat.”

Les drie: “De grondwaterstromen zijn het resultaat van subtiële processen die op allerlei manieren op elkaar inwerken. Je moet dus erg voorzichtig zijn met ontwikkelingen die daar gevolgen voor kunnen hebben, denk aan warmte-koudeopslag. Bij het uitwerken van plannen moet je heel precies kijken naar de effecten op het diepe grondwater.”

Europese dimensie

De lessen uit het onderzoek strekken veel verder dan het Drentsche Aa-gebied; ze zijn van belang voor heel Noord-Europa, want op veel plaatsen komen vergelijkbare bodemstructuren en processen voor. Inmiddels heeft de Drentse studie geleid tot een groot Europees project, ENCORE (Environmental Cooperation of European Regions). “Daarmee is het cirkeltje rond”, aldus Bregman. “Wat begon met ideeën uit andere delen van Noord-Europa voor Drenthe, leidt nu tot inzichten uit Drenthe voor Noord-Europa.” Dat de Drentsche Aa daarin een belangrijke rol speelt is geen toeval. “Het systeem van de Drentsche Aa is nog hartstikke natuurlijk, de natuurlijke processen zijn grotendeels intact en het is nu misschien wel het enige gebied in Europa waar we zo veel weten van de opbouw van de bodem, de natuur en hoe dat samenhangt.”

Nieuwe inzichten

In dit artikel staat één aspect van de grondwaterstromen van het Drentsche Aa-gebied centraal. Maar het onderzoek van Bregman c.s. heeft een veelvoud aan opmerkelijke uitkomsten opgeleverd. Aan de nieuwe verklaring voor het ontstaan van de Hondsrug is in de pers al veel aandacht besteed. Een paar andere opmerkelijke inzichten:

- Precies boven de zoutkoepel van Anloo heeft de Drentsche Aa zich dieper ingesneden, doordat de bodem hier sterker omhooggekomen is dan elders. Daardoor zijn juist bij Oudemolen terrassen gevormd en heeft de beek boven Gasteren ooit haar loop verlegd, waardoor het Voorste en Achterste Veengebied zijn ontstaan.
- Ongelijkmatige bodembeweging na de laatste ijstijd blijkt heel belangrijk te zijn voor Drenthe. Er is bijvoorbeeld een opvallende samenhang tussen het voorkomen van breuken in de diepe ondergrond en enkele opvallende knikken en verbredingen in de beekdalen van de Drentsche Aa.

Bregman verwerkt de nieuwe kennis in een proefschrift dat naar verwachting volgend jaar gereed zal zijn.

onvoorstelbare hoeveelheden zand meevoerden en als een deken over het landschap uitspreidden.

De geschiedenis van de ijstijd daarvoor, zo'n tweehonderdduizend jaar terug, toen een immense ijstong over het oosten van Drenthe schoof en uiteindelijk die merkwaardige, tientallen kilometers lange, kaarsrechte heuvelrug achterliet die vrijwel uniek is in de wereld: de Hondsrug.

En de geschiedenis van een nog eerdere ijstijd, die ook een laag zand achterliet. Zand dat op de meeste plaatsen diep in de bodem zit, maar in het Drouwenerzand plaatselijk aan de oppervlakte komt. Dit fijne, witte zand is te herkennen

aan de talrijke glimmers, waardoor het schittert in het zonlicht.

Vanwege al die geschiedenissen – en nog veel meer – die hier voor het oprapen liggen is het Drouwenerzand een aardkundig monument. Bij zijn benoeming in 2009 het eerste in Drenthe.

Je kunt er natuurlijk ook gewoon heerlijk wandelen. Spelen in het zand. Genieten van de zang van de boomleeuwrik, de grillige vormen van den en jeneverbes en de kleurentapijten van 25 soorten korstmoss.

Even
kieken

Voor veel kunstenaars – schilders, schrijvers, muzikanten – was en is de Drentsche Aa een bron van inspiratie. In deze rubriek vertellen zij wat het landschap van de Drentsche Aa voor hen betekent.

Geke Hoogstins schildert pure landschappen

Landschap geeft rust

De schilderijen van Geke Hoogstins uit Eext stralen een serene rust uit. Grote doeken met pure, verstilde landschappen, door geen enkel teken van menselijke aanwezigheid verstoord. Maar in Gekes hoofd heerst juist permanent drukte. “Mijn hoofd zit altijd vol, vooral met beelden, en ik kom altijd tijd tekort. Het maakt me moe, maar ook rijk.”

Die voortdurende drukte bereikte het kookpunt in 1996. Geke Hoogstins was onderwijzeres op een basisschool, deed veel aan dans en theater, schilderde en dan was er nog het gezin met opgroeiende kinderen. “Ik voelde me een kookpot waar het deksel vanaf dreigde te vliegen.” Ze besloot uit het onderwijs te stappen en zich te concentreren op het schilderen. ‘Mijn man Gert Siebring verbouwde de zolder van onze toenmalige woning in Gasteren tot atelier en zei: zo, je kunt je gang gaan.’ “Geschilderd heb ik altijd, vanaf het moment dat ik een penseel kon vasthouden. Ik ben ook ooit toegelaten op kunstacademie Minerva in Groningen, maar daar ben ik na vijf weken weer afgegaan. Ze dwongen me daar in een keurslijf en daar kon ik niet mee omgaan, ik raakte mezelf kwijt. Ik moet altijd mijn eigen gevoel volgen.”

Dat gevoel bracht haar nu, zoveel jaren later, bij het landschap van haar eigen woonomgeving. Ineens viel alles op zijn plek. “Dat was zo’n thuiskomen. Van jongs af aan trok ik al de natuur in, was altijd al geïnteresseerd in geschiedenis en archeologie, wilde weten hoe landschappen waren ontstaan. Nu wist ik: de combinatie van de oude Drentse landschappen en schilderen, dat is wat ik wil.”

Die ontdekking gaf rust. “Ik trek vaak het landschap in, urenlang zit ik op een plek, alleen maar kijken en beleven, zoeken naar het beeld dat ik van die plek wil vastleggen. Als ik dat beeld eenmaal heb, krijgt het in mijn gedachten al helemaal vorm, tot in alle details. Daarna schilder ik net zo lang tot het schilderij precies zo is als ik het in mijn hoofd heb.” In haar schilderijen ligt de nadruk op het mystieke van het Drentse landschap. Ochtendnevels spelen er niet zelden een belangrijke rol in. “Die horen bij Drenthe, er zijn hier zo veel vochtige plekken. De mist versterkt het geheimzinnige, ontoegankelijke van het landschap. Daaruit zijn ook de verhalen, sagen en legenden ontstaan, die zo met dit landschap verbonden zijn.” Die verhalen kleuren ook haar schilderijen, ze geven ze diepte, als een extra laag onder

Naast landschappen schildert Geke Hoogstins koeien (“een zijpaadje; landschap is emotie, koeien zijn humor”).

Ze is als landschapskunstenaar verbonden aan Geopark Hondsrug. Haar galerie annex atelier naast het woonhuis is op afspraak te bezoeken.

Boeken van Geke Hoogstins:

- ‘Walkyre, echo’s uit het oeroude Drentse landschap’
- ‘KUNSTlandschap, Drentsche Aa en Hunze in aquarel’

Alle informatie vindt u op: www.gekehoogstins.nl

het beeld. "Zeventigduizend jaar geleden liepen hier al mensen rond. Een paar honderd meter verderop is een Germaanse nederzetting gevonden, er lopen prehistorische routes langs ons huis, overal waar je hier een schop in de grond steekt stuit je op geschiedenis. Ik woon op een cultuurhistorische parel."

Die geschiedenis met haar talloze verhalen is ook de bron van Gekes theaterproducties. Want ook die oude liefde heeft ze weer gepakt. Het begon met het danstheaterspektakel 'Walkyre's echo's'. Geke schreef het verhaal over een Germaanse krijger en een Wit Wiefke, en regisseerde de voorstelling, die met groot

succes werd opgevoerd in het kader van 'Cultuurlijk Aa en Hunze' in 2011. Nu werkt ze aan een nieuwe dans- en muziektheaterproductie, 'Terugkeer naar Gaia', een verhaal over de ontwikkeling van de aarde en hoe wij mensen met haar omgaan.

De geschiedenis van het Drentse landschap speelt ook een prominente rol in een nieuw schilderproject, waarin ze de oude routes over de Hondsrug verkent en in beelden vastlegt. Daarvoor verdiept ze zich grondig in de materie, geholpen door kenners als Hans Elerie en provinciaal archeoloog Wijnand van der Sanden: "Als je wilt schilderen hoe het er vroeger uit heeft gezien, moet je er zo veel mogelijk over weten." Het beoogde resultaat is een reizende expositie over de oude hoofdroute van Coevorden naar Groningen. Geke Hoogstins mag dan rust hebben gevonden, aan de drukte komt voorlopig nog lang geen einde.

Toen en nu

De oudste tweeling van Nederland?

Foto: RHG Rolde

De hunebedden D17 en D18 van Rolde zouden wel eens de oudste tweeling van Nederland kunnen zijn. Hunebedden zijn in ieder geval de oudste grafmonumenten van Europa. Ze zijn gebouwd door volkeren die tot de zogenaamde Trechterbekercultuur worden gerekend. Een cultuur genoemd naar het trechtervormige aardewerk dat veel in hunebedden is gevonden. De Trechterbekercultuur kwam behalve in Noordoost-Nederland voor in Noord-Duitsland, Denemarken, Zuid-Zweden, Polen en de Baltische staten. In Nederland dateert de periode van de hunebedbouwers van 3.400-2.850 voor Christus.

Er zijn in Nederland nog 53 hunebedden, waarvan 1 in de provincie Groningen en 52 in Drenthe. De hunebedden van Rolde zijn in 1872 (D17, noord) en in 1873 (D18, zuid) aangekocht door het rijk. Inmiddels zijn ze eigendom van de provincie en worden ze beheerd door Het Drentse Landschap. De beide hunebedden op de rand van de oude Noordes van Rolde vormen, samen met de naastgelegen begraafplaats en de middeleeuwse dingspikkerk, een landschappelijk prachtige en historisch zeer waardevolle compositie. Een beeld, dat de afgelopen eeuwen talloze keren op doek is vastgelegd en is beschreven door rondreizende schilders en andere kunstenaars.

Met dank aan: Lukas Hoven

Herstel Zeegserloopje

Weer is een stukje bovenloop van de Drentsche Aa in oude luister hersteld. Het waterschap Hunze en Aa's heeft het gedeelte van het Zeegserloopje ten westen van de spoorlijn Groningen-Assen opnieuw ingericht. Het beekje heeft hier zijn oude meanderende loop van voor de ruilverkaveling in de jaren zestig teruggekregen en is daarbij voorzien van glooiende oevers. Op de plek waar twee sloten in de beek uitkomen is een moerasje aangelegd, dat de meststoffen uit het aangevoerde landbouwwater filtert voordat dit water in de beek belandt. De stuw in de beek is voorzien van vistrappen, zodat vissen voortaan ongehinderd tegen de stroom in kunnen trekken.

Het herstelproject leidt tot een betere waterkwaliteit en een rijker planten- en dierenleven in en langs de beek. Door de meanders en de verbrede bedding ontstaat er bovendien meer ruimte voor water, waardoor zowel wateroverlast als verdroging in de omgeving wordt verminderd. Ook op het landschap van het smalle beekdal heeft het project invloed. De begroeiing krijgt een natuurlijker

karakter. Hier en daar worden bomen en bosjes aangeplant. Zij doorbreken de strakke bosrand, zodat een grilliger overgang ontstaat. Omwonenden en bezoekers kunnen ervan meegenieten, want langs de beek wordt een eenvoudig (gras)wandelpad aangelegd. Het project is medegefinancierd door het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (ELFPO) 'Europa investeert in zijn platteland', Synergie-bijdrage voor realisatie Kaderrichtlijn Water, Gemeente Tynaarlo, Regiopark Groningen-Assen en Waterschap Hunze en Aa's.

Vleermuisportalen N33

Het werk aan de N33 vordert. In de vorige Doorstroom meldden we dat er binnen de grenzen van het Nationaal Landschap Drentsche Aa drie vleermuispassages over de weg komen: ter hoogte van het Westersche Veld, bij de Borgerderstraat en ter hoogte van landgoed Heidehof. De uitvoering was toen nog niet bekend. Inmiddels wel: alle drie worden het vleermuisportalen, vergelijkbaar met het eerder (bij de reconstructie van de rotonde in 2011) aangelegde portaal bij Gieten. Zo'n portaal is een stalen constructie van twee staanders en een overspanning. De overspanning is voorzien van metalen gaaswerk dat dient om de vleermuizen te geleiden. Bomenrijen en bosjes leiden de vleermuizen naar het portaal toe.

Dassen geteld

Vanaf 2004 zijn er jaarlijks gegevens verzameld over de das in Drenthe. Geleidelijk is dit uitgegroeid tot een provinciale dassentelling. Tientallen vrijwilligers posten in mei een avond lang bij een dassenburcht tot de dieren tevoorschijn komen. De resultaten wijzen uit dat de verspreiding van de das in Drenthe zich nog steeds uitbreidt, maar dat de aantallen niet of nauwelijks meer toenemen. De stand in de vanouds bezette gebieden blijft stabiel en gaat soms zelfs licht achteruit. Dat geldt onder meer voor grote gebieden op en rond de Hondsrug, waar de dassenpopulatie toch al betrekkelijk klein is. In de boswachterij Grolloo lijkt de dassenpopulatie zich de laatste jaren te stabiliseren op het niveau van gemiddeld 16 exemplaren. In de boswachterijen Grolloo, Schoonloo en Hooghalen worden al sinds 2004 vier hoofdburchten gevolgd door een vast team van tellers, die alle individuele bewoners herkennen. Uit hun gegevens blijkt dat de grootte van de families niet toeneemt maar van jaar tot jaar sterk wisselt.

Schaapskooi Balloo klaar

De herbouw van de schaapskooi Balloo is volgens planning begin november klaar. Een dezer dagen kunnen de herders met hun kudde van het Ballooërveld de kooi in gebruik nemen. De oude kooi brandde in 2011 volledig af tijdens de reeks branden die toen de regio teisterde. De nieuwe kooi is geen kopie van de oude, maar een nieuw gebouw met een modernere uitstraling en betere gebruiksmogelijkheden. Tegelijk is recht gedaan aan de omgeving en aan de traditie: er is gekozen voor de traditionele Drentse constructie met een houten gebint en een symmetrische rieten kap met een hoek van 45 graden. Bij de kooi is ook een nieuwe bedrijfs-schuur met wolatelier gebouwd; in 2014 komt hier nog een nieuwe dienstwoning bij. Ook het terrein rond de schaapskooi is opgeknapt.

De parkeerplaats bij de kooi wordt in 2014 omgevormd tot 'knooppunt' in de Nationaal Park-stijl. Met het dorp Balloo wordt de laatste hand gelegd aan de definitieve inrichtingschets. Het geheel van schaapskooi, informatieruimte, bijgebouwen en parkeerplaats zal zijn recreatieve functie voortaan nog beter vervullen. Het adres is Crabbeweg 2, 9458 TE Balloo.

Geopark Hondsrug

Heeft het stroomdal van de Drentsche Aa een bijzondere bodem met een opmerkelijke ontstaansgeschiedenis, dat geldt al evenzeer voor de aangrenzende Hondsrug. Deze markante, in de laatste twee ijstijden gevormde heuvelrug is zelfs zo bijzonder dat hij tot Europees Geopark is benoemd, het eerste in Nederland. Deze status kreeg het gebied officieel op 5 september op een conferentie in Italië. Geoparken zijn gebieden met een unieke geologie en een rijke cultuurgeschiedenis.

Bij de ontwikkeling van een Geopark staat de identiteit van het gebied centraal. Die wordt bepaald door

de geologie, de cultuurhistorie, de huidige cultuur en de natuur van het gebied. Het identiteitsverhaal wordt verteld in samenwerking met inwoners, ondernemers en organisaties in het gebied. Een van de beoogde effecten is dat mensen duurzamer met hun omgeving omgaan omdat ze meer van de oorsprong afweten. Het identiteitsverhaal dient als inspiratiebron voor de toekomst. Het versterken van de toeristische sector is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Het Nationaal Park & Nationaal Landschap Drentsche Aa werkt samen met het Geopark Hondsrug. Kijk voor meer informatie op www.geoparkdehondsrug.nl

Schone Bron Drentsche Aa

Waterbedrijf Groningen, Waterschap Hunze en Aa's en Provincie Drenthe organiseren twee bijeenkomsten over het project 'Schone bron Drentsche Aa'. Op 21 en 26 november worden landbouwers uit het gebied bijgepraat over de resultaten van het onderzoek naar de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in het beekwater. Ook wordt ingegaan op de regelgeving.

Waterbedrijf Groningen gebruikt het water van de Drentsche Aa als bron voor de drinkwatervoorziening van de stad Groningen en omgeving. De Drentsche Aa is daar schoon genoeg voor, mede door het ontbreken van industrie en lozing van rioolwater. Een unieke situatie in ons land en daarom iets om heel zuinig op te zijn. Door maatregelen zoals de instelling van spuitvrije zones en de aanleg van vul- en spoelplaatsen is de invloed van bestrijdingsmiddelen vermindert, maar overschrijdingen van de drinkwaternormen komen nog steeds voor; het beeld in 2012 is zelfs zorgwekkend. Het project richt zich daarom vooral op bewustwording van gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen, zowel in de landbouw als daarbuiten. De bijeenkomsten in november zijn bedoeld voor alle eigenaren en gebruikers van landbouwgrond in het Drentsche Aa-gebied.

Ze worden gehouden op:

- donderdag 21 november 20.00 uur in café-restaurant Hofsteenge te Rolde
- dinsdag 26 november 20.00 uur in de Sprookjeshof te Zuidlaren

Foto: Staatsbosbeheer

Topzomer voor vlinders

Vlinderliefhebbers wisten niet hoe ze het hadden. Op een koud en vlinderarm voorjaar volgde dankzij de mooie zomer alsnog een waar vlinderspektakel. Soorten die in andere jaren zeldzaam zijn doken ineens overal op, zoals de oranje luzernevlinder. Gewonere soorten waren er in ongekende aantallen. Zoals de kleine vos, een vlinder die al jaren een neergaande trend vertoont.

Goed nieuws was er ook uit het beekdal van de Elperstroom, het bolwerk van de zilveren maan. Vorig jaar stortte de populatie van deze zeldzame vlinder in door het natte voorjaar. Precies in de vliegtijd van de vlinders viel de meeste regen, waardoor ze nog maar weinig tijd hadden om eitjes af te zetten voor de tweede generatie in de nazomer (augustus-september). Tot overmaat van ramp werden die eitjes allemaal letterlijk weggespoeld. Dit jaar werd gehoopt op een bescheiden herstel, maar er gebeurde veel meer dan dat. De tweede generatie zilveren manen was talrijker dan ooit: zeshonderd vlinders werden er geteld!

Het hele jaar door organiseert het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa wandelexcursies onder leiding van ervaren gidsen. Hieronder een greep uit het aanbod van de komende maanden. Het complete overzicht vindt u in de Op Stap Krant (onder andere verkrijgbaar bij horecaondernemers in het Drentsche Aa-gebied) en (met de meest actuele gegevens) op onze website www.drentscheaa.nl. Deelname aan de excursies is gratis; aan het eind van de excursie kunt u een vrijwillige bijdrage voor het Gebiedsfonds Drentsche Aa geven. Aanmelden is niet nodig. Goede wandelschoenen of laarzen worden aanbevolen. Let op: uw hond mag niet mee.

Activiteiten uitgelicht

- Zondag 17 november: Langs de houtwallen**
 14.00-16.00 uur. Startpunt: parkeerplaats bij Dorpshuis De Eekhof in Eekhaar
- Zondag 1 december: Terug in de tijd... mythisch Balloo**
 13.30-16.00 uur. Startpunt: Schaapskooi Balloo, Crabbeweg 2, Balloo
- Zaterdag 28 december: Evertsbos**
 10.00 uur. Startpunt: Camping de Hondsrug, Annerweg 3, Eext
- Zaterdag 4 januari 2014: Nieuwjaarswandeling**
 13.00-16.00 uur. Startpunt: parkeerplaats bij de Kymmelsberg, Schipborg
- Zondag 23 februari 2014: Snertwandeling rond Deurze**
 10.30-12.30 uur. Startpunt: Café Restaurant de Aanleg in Deurze.
 Aanmelden verplicht; dit kan t/m 21 februari: drenthe@ivn.nl of 0592-371740 (ma, di, do). De wandeling voert door het oude esdorpenlandschap langs het Deurzerdiep. Deelnemers beleven onder leiding van een Nationaal Park-gids dit vrij onbekende gebied en ontdekken de geheimen van dit landschap.
- Zondag 2 maart 2014: Op zoek naar de heikikker**
 14.00-16.00 uur. Startpunt: parkeerplaats Blauwe steen tussen Grolloo en Elp. Neem vanuit Grolloo de Elperweg naar het zuiden. Kies op de vijfsporang de weg rechts die het bos in gaat.
- Zondag 23 maart 2014: Zonsopkomst rondom Gasteren (wandelexcursie)**
 7.15 uur. Startpunt parkeerplaats Gasterse Duinen. Vroeg in de ochtend de natuur in heeft zo z'n voordelen. Veel nachtdieren struinen nog rond en vogels beginnen hun zang. En niet ieder mens is vroeg uit de veren, dus zo'n wandeling heeft iets exclusiefs. Zeker rond zonsopkomst biedt de natuur magische momenten. Beleef het mee in de Gasterse Duinen.

Dit informatiebulletin is een uitgave van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa en gaat over zowel het Nationaal Park als ook het Nationaal Landschap, het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa. Het wordt gratis huis aan huis verspreid. Als u in het gebied woont maar het blad niet hebt ontvangen, geef dit dan door aan het secretariaat. U kunt ook een abonnement aanvragen bij het secretariaat of via de website. U krijgt Doorstroom dan gratis toegestuurd.

Colofon

Secretariaat Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa
 Kees Folkertsma, Roelie van Guldener

Postbus 122, 9400 AC Assen
 Telefoon: (0592) 365864 / 365225
 E-mail: drentscheaa@drenthe.nl

Internet: www.drentscheaa.nl
Coördinator communicatie en educatie

André Brasse, IVN Drenthe
 Postbus 125, 9400 AC Assen
 Telefoon: (0592) 371740

Eindredactie
 Henk van den Brink, Noordwolde (Gn)

Redactie
 André Brasse, Henk van den Brink, Timanca Manak, Kees Folkertsma

Fotografie
 NP Drentsche Aa (tenzij anders aangegeven)

Grafische verzorging
 Docucentrum provincie Drenthe

Cartografie
 GIS en Cartografie provincie Drenthe

Druk Scholma

Verspreiding TNT Post
Oplage 26.000 (gedrukt op FSC-papier)

© Secretariaat Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa 2013
ISSN: 1876-8989

Nederland heeft 20 nationale parken en 20 nationale landschappen

Drentsche Aa

HET SPAREN WAARD

Help mee met gift

Heeft het Drentsche Aa-gebied ook uw hart gestolen? U kunt meehelpen het gebied zo mooi te houden door een gift te doen aan het Gebiedsfonds Drentsche Aa. Elke bijdrage, groot of klein, wordt gebruikt voor het onderhoud en waar nodig herstel van dit prachtige landschap. U kunt uw bijdrage overmaken naar IBAN: NL73 RABO 0129.0784.84 op naam van Stichting Gebiedsfonds Drentsche Aa.

Meer weten? Kijk op www.gebiedsfonds-drentscheaa.nl.

Gebiedsfonds
DRENTSCHE AA

Bent u al geabonneerd op onze digitale nieuwsbrief?

Deze gratis nieuwsbrief komt vier keer per jaar uit. Ga naar www.drentscheaa.nl en klik op het blauwe logo met 'Drentsche Aa nieuwsbrief'.

DRENTSCHE AA
NIEUWSBRIEF

Volg ons op Twitter

Twitter: @NPDRENTSCHEAA

Like ons op Facebook

Facebook: www.facebook.com/drentscheaa

NATIONALE
LANDSCHAPPEN
Bekijk Nederland opnieuw

